

Faglig evaluering af kompetenceforløbene ”håndtering af neurogen dysfagi i de midtjyske kommuners” praksisrelevans

Regionshospitalet Hammel Neurocenter (RHN) og Den Administrative Styregruppe for Social- og Specialundervisningsområdet (DASSOS) i Region Midtjylland

Projektperiode fra september 2014 til januar 2016

Denne evaluering indeholder dels en summarisk beskrivelse af projektbeskrivelsen og de vigtigste projekts resultater.

Evalueringen baserer sig på et bredt materiale, der vedlægges evalueringen som bilag:

- Bilag 1 - Projektorganisation
- Bilag 2 – Deltagerlister
- Bilag 3 - Forberedelsesbrev
- Bilag 4 - Arbejdsspørgsmål
- Bilag 5 - Kursusprogrammer for hold 1 og 2
- Bilag 6 - Deltagernes mundtlige evaluering uden undervisere
- Bilag 7 - Egen refleksionerne fra kursisterne på hold 2
- Bilag 8 - Kommentarerne fra de skriftlige deltagerevalueringer fra hold 1 og 2
- Bilag 9 - Oplæg til et fremtidigt program for kompetenceforløbene
- Bilag 10 – Flowchart – som ”den røde tråd” for kurset samt som en ”metamodel” når kursisterne kommer hjem i egen kontekst.

Overordnet konklusion/perspektivering

Struktur

Sammensætningen af forløbene med to dage i begyndelsen, 14 dages pause med hjemmearbejde (borgercase) i egen kontekst svarende til en arbejdsdag og afslutningen med tredje dag virker efter hensigten. Deltagerne føler sig klædt på til at identificere og umiddelbart afhjælpe synke-spise problemer hos borgere med dysfagi. De er også i stand til at vejlede deres tværfaglige kolleger i relation til den enkelte borger. Desuden føler flere sig i stand til bl.a. at undervise tværfaglige kolleger, hvilket betyder at disse ergoterapeutiske kompetenceforløb også bevirker en forøgelse af de tværfaglige kompetencer i relation til borgere med dysfagi, hvilket vil sige at projektet konkret

bidrager ud over de opstillede mål for projektet. Det maksimale antal deltagere er 18 og der bør foretages en vurdering af deltagernes forforståelse inden kurset. Det maksimale antal borgercases til præsentation og gennemgang på 3. dagen er 7, hvis der skal være nok tid til alle præsentationer.

Tid

Kurset skal som minimum bestå af syv undervisningstimer pr. dag, hvilket vil sige i alt 21 undervisningstimer eksklusiv pauser f.eks. fra kl. 8.30 til 16.30

Indhold

Valget af F.O.T.T.-SAS (Facial-Oral Tract Therapy – Swallowing Assessment of Saliva) og MISA (McGill Ingestive Skills Assessment) som de grundlæggende redskaber til at opspore/udrede og opsætte umiddelbare behandlingsstrategier til at håndtere borgere med dysfagi i en kommunal kontekst. Begge redskaber er gensidigt afhængige og fungerer perfekt i en sammenhæng.

Redskaberne er evidensbaserede og validerede i en dansk, ergoterapeutisk kontekst. F.O.T.T.-SAS er aktivitetsfokuseret og MISA er både aktivitetsfokuseret og aktivitetsbaseret det vil sige tager udgangspunkt i aktiviteten af spise og drikke. Flowchartet har fungeret som en fin ”køreplan” og forståelsesramme, men vil skulle udvikles yderligere, så al undervisningen og fremtidige samarbejdsrelationer vil kunne relateres til dette. Målet for fremtidige kurser bør være en certificering af hele kompetenceforløbet og ikke kun i forhold til anvendelsen af MISA.

Undervisningsform

Det er altafgørende at undervisningen foregår i en vekselvirkning mellem teori og praksis og at omgivelserne kan relateres til forholdene i en borgers hjem f.eks. har der været etableret en dagligstue med spisebord og stole, lænestole og soveværelse med en seng osv., som blev anvendt til at arbejde med siddestillinger og udgangsstillinger til behandling.

Hjemmearbejdet med en borgercase er et vigtigt aspekt, da det har en direkte overføringsværdi til egen klinisk praksis. Erfaringerne fra hold 2 viste også, at det er udbytterigt for deltagerne at arbejde på tværs af kommuner omkring en borgercase. Kravene til borgercasen bør udvides til at de afprøver både F.O.T.T.-SAS og MISA på den valgte borger med dysfagi. Arbejdet med borgercase er helt unikt for dette kursus og den samme overføringsværdi vil ikke kunne opnås f.eks. et G/F.O.T.T. kursus.

Der bør være to undervisere hele tiden – en fra regional og en fra kommunal kontekst, så det f.eks. er muligt at komme med mere overførbare eksempler i forbindelse med undervisningen. Der er behov for specialuddannelse af instruktører til at undervise på fremtidige kompetenceforløb. Det vil være hensigtsmæssig at centralisere uddannelsen af fremtidige instruktører på RHN, som har til højt specialiserede, tværfaglige kompetencer inden for dysfagi og som har en godt netværk både regionalt og kommunalt og til forskellige faglige specialer. En centralisering af uddannelsen er vigtigt for fortsat at kunne kvalitetssikre uddannelsen af instruktører, så de hele tiden vil være i stand til at undervise ud fra sidste nye evidens og ud fra relevante pædagogiske tilgange. Nyeste viden i den aktuelle kontekst bør samles og koordineres et sted. Underviserne skal have et højt både fagligt og pædagogisk niveau. En fremtidig uddannelse bør også realiseres sammen med den etablerede grund- og efteruddannelse for ergoterapeuter i Danmark. Fremtidige kompetenceforløb bør kunne udbydes i alle regioner i Danmark, så det er muligt for deltagerne at finde sammen i grupper omkring borgercasearbejdet.

Projektbeskrivelse

Formål og mål

Formålet med projektet er at udvikle og afprøve kompetenceforløb for kommunalt ansatte ergoterapeuter til håndtering af neurogen dysfagi.

Målet er at ergoterapeuten efter uddannelsesforløbet har kompetencer til at identificere og umiddelbart afhjælpe synke-spise problemer hos borgere med dysfagi samt kan henvise til andre professionelle, når det er påkrævet. Ergoterapeut skal kunne vejlede studerende, kolleger og andre samarbejdspartner i forhold til den enkelte borgers synke-spise problem.

Det overordnede mål med projektet ”Håndtering af dysfagi i kommunerne” er at øge de tværfaglige kompetencer i Danmark, til forebyggelse af mortalitet og morbiditet blandt borgere med neurogen dysfagi.

Baggrund

Neurogen dysfagi er en samlet betegnelse for klinisk betydende synke-spiseproblemer, der kan skyldes motoriske, sensoriske og kognitive problemer hos personer med neurologiske sygdomme.

De 19 midtjyske kommuner har via DASSOS (Den Administrative Styregruppe for Social- og Specialundervisningsområdet) rettet en henvendelse til RHN i efteråret 2014, idet kommunerne oplever en stor mangel på medarbejdere med kompetencer inden for behandling af dysfagi – med store konsekvenser for de berørte borgeres sundhed og livskvalitet samt kommunernes økonomi.

Konkret er kommunernes behov, at der kan etableres et kompetenceudviklingsforløb af få dages varighed (2-3 dage), hvor deltagerne tilegner sig viden om håndtering af neurogen dysfagi..

Metoder og værktøjer

Forløbene blev afviklet over tre dage og mellem 2. og 3. kursusdag var der ca. to uger til casearbejdet (svarende til 1 arbejdsdag) med en borger fra egen praksis. Inden kursusstart blev der udsendt velkomstbrev med arbejdsopgaver inden kurset (Bilag 3). Deltagerne skal bl.a. forberede svar på arbejdsspørgsmål (Bilag 4) med afklaring fra/med ledelse. Alle materialer til kurset blev lagt ud på ”Plan2learn” platformen, hvor deltagerne kunne kommunikere med undervisere og med hinanden. Dette forum holdes åbent et år efter kursets afslutning. Forløbene er udviklet ud fra ”Dysfagi og aktivitetsproblemer med at synke-spise-drikke – anbefalinger til ergoterapeutisk viden, færdigheder og kompetencer” udgivet af Ergoterapifagligt Selskab for dysfagi, 2015 http://www.etf.dk/sites/default/files/uploads/public/documents/Faglige_selskaber/EFS_Dysfagi/dysfagianbefalinger_-_endelig_udgave_091115.pdf, hvor kompetenceforløbene dækker kompetencer for ergoterapeutiske indsatser på basalt og avanceret niveau.

De vigtigste projektræsultater

Evalueringsmetoder

Ekstern mundtlig (feedback)

På hold 1 var der stor fokus på ekstern evaluering af undervisningen og der var i afslutningen af hver dag afsat tid til evaluering uden deltagelse af underviserne. Der blev evalueret på både indhold og form af undervisningen. På hold 2 blev denne evaluering kun foretaget som afslutningen på kurset. I bilag 6 kan ses deltagerens udsagn fra denne del af den mundtlige evaluering.

Intern mundtlig (feedback)

På begge hold var afsat tid til mundtlig evaluering med underviserne, disse er ikke dokumenteret, men er taget med i arbejdsgruppens evaluering og tilpasning af undervisningen mellem hold 1 og 2.

Grupperefleksioner i relation til arbejdsspørgsmålene fra hold 2 (feedback og feedforward)

Et arbejdsspørgsmål var f.eks. ”hvordan opspores dysfagi og hvem er ansvarlig?” Generelt svares at ergoterapeuten er ansvarlig for opsporingen. En enkelt kommune siger det sker ved henvendelse fra hjemmeplejen. To kommuner har en procedure og tre kommuner er i gang med udarbejdelse af procedure. De resterende har ikke nogen standard procedure. De fleste kommuner har ernæringscreening og diskussionen kommer om det kunne være muligt at opspore dysfagien her også f.eks. ved hjælp af enkle spørgsmål til plejepersonalet.

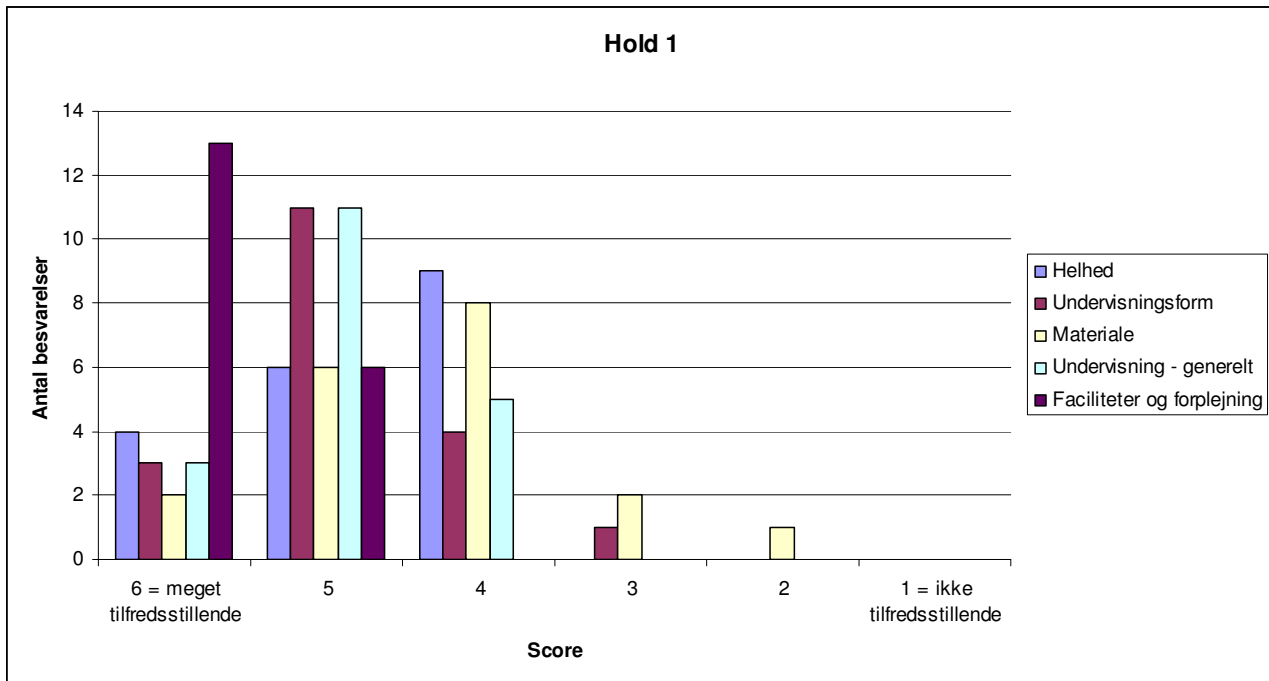
Et andet spørgsmål var ”hvem opdager borgere med dysfagi?” og her svares bl.a. visitationen, plejepersonale (sender advis), fysioterapeuterne, diætist. En del af ergoterapeuterne på kurset er selvvisiterende. I diskussionen træder det frem, at hvis det hele var mere ideelt, så var der flere der henvendte sig og der diskuteres et ønske om opkvalificering af plejepersonalet til at opdage dysfagi og reagere på det. Der var i alt fem arbejdsspørgsmål og de øvrige var omkring ”henvendelsesprocedure”, ”samarbejdspartnere” og ”standardprocedure for undersøgelse og behandling”.

Deltagernes egne refleksioner fra hold 2 – fremadrettede evaluering (feedforward)

Kursus udsagn fra ”egen refleksion” fra Hold 2 – fremlæggelse i plenum ved hjælp af sedler, hvor hver kursist skulle fremlægge de to bedste ideer, som man ville gå hjem og arbejde for efter kurset. Disse udsagn viser at kursisterne har mål for forskellige niveau og at de arbejder på mange forskellige vilkår og efter mange forskellige paragraffer. Nogle er mere organisatoriske og vil gå hjem og forslå organisatoriske ændringer andre vil gå hjem f.eks. ”møde med lederteam – forventningsafstemning/struktur og rammer”. Udvikle egne færdigheder, både i relation til de redskaber de har fået på kurset f.eks. ”få mere erfaring med MISA og F.O.T.T.-SAS”, men også i forhold til deres personlige færdigheder f.eks. ”finde min nye dysfagi-rolle/kompetence”, ”afklare hvem der gør hvad”, ”stole på mine observationer”. Mange af kursisterne føler sig parate til at gå ud og undervise det tværfaglige personale f.eks. ”undervisning af plejepersonale især aftenvagten”, udarbejde informationsmaterialer f.eks. ”kvalicare modul med dysfagi”, ”lave pjece med kontaktoplysninger”, indlede nye samarbejde f.eks. ”opstarte tværfagligt samarbejde med diætist, sygeplejerske og plejepersonale”. Se alle fremlagte ideer i bilag 7.

Skriftlig evaluering (feedback)

Begge hold udfyldte skriftlige evalueringer som afslutning på sidste kursusdag. På hold 1 afleverede 19 ud af 20 deltagere og på hold 2 afleverede alle 20 kursister den skriftlige evaluering, hvor de blev spurgt til deres oplevelse af kurset:

Holdstørrelse og fordeling af kursuspladser

Hold 1 blev gennemført med 20 deltagere fra de fire kommuner som deltog i arbejdsgruppen og i udviklingen af forløbene og som stillede undervisere til rådighed for første hold. 10 borgercases blev fremlagt på hold 1.

1. forløb.	Indbyggertal	Andel af pladser i %	Antal pladser
Aarhus	310.801	57,94 %	11
Favrskov	47.064	8,77 %	2
Randers	95.538	17,81 %	4
Horsens	83.051	15,48 %	3
Samlet	536.454	100 %	20

Hold 2 blev gennemført med 20 deltagere med deltagere fra 13 kommuner. Samsø og Odder ønskede ikke at gøre brug af deres pladser og vi vælger ikke at udbyde disse pladser til de øvrige kommuner, da det fra projekts begyndelse var planlagt maksimum 20 deltager pr. hold, da det fagligt og transportmæssigt i forhold til borgercasearbejdet er mere hensigtsmæssigt. 7 borgercases blev fremlagt på hold 2.

2. forløb.	Indbyggertal	Andel af pladser i %	Antal pladser
Hedensted	46.119	6,35 %	1
Norrdjurs	37.929	5,22 %	1
Odder	21.763	3,00 %	0
Samsø	3.905	0,54 %	0
Silkeborg	89.241	12,29 %	2
Skanderborg	57.985	7,98 %	2
Syddjurs	41.750	5,75 %	1
Herning	85.941	11,83 %	2
Holstebro	57.290	7,88 %	2
Ikast-Brande	40.657	5,60 %	1
Lemvig	21.561	2,97 %	1
Ringkøbing-Skjern	58.181	8,01 %	2
Skive	47.948	6,60 %	1
Struer	22.235	3,06 %	1
Viborg	93.745	12,91 %	3
Samlet	726.250	100 %	20

Hold 1 og 2 var meget forskellige med hensyn til dynamik og ligeværdighed i diskussionerne samt kontekstuelle forudsætninger for egen praksis. Hold 1 bar præg af at halvdelen af deltagerne var fra den samme kommune, hvor de tidligere havde arbejdet meget med dysfagi og hvor nogle af deltagerne bl.a. var certificeret i MISA, så de havde en større for forståelse end de øvrige deltagere. På hold 2 var 13 kommuner repræsenteret, hvilket gav en større ligeværdighed mellem kursisterne i diskussionerne, dog var der på hold 2 flere deltagere med G/F.O.T.T., som også havde en noget større for forståelse og som gerne ville have haft et andet indhold på 1. kursusdag i disse kursusforløb. Det var rigtig godt med fælles læring på tværs af kommuner på hold 2, hvor kursisterne skulle arbejde sammen om borgercasearbejdet og hvor antallet af cases blev reduceret, så der blev tid til at grundig gennemgang af alle cases

Undervisningen for hold 1 blev foretaget i det store hjørnelokale i uddannelsesafdelingen og undervisningen for hold 2 blev foretaget i Multisalen, da der var andre kursister i uddannelsesafdelingen, så der var mange kursister på en gang på RHN.

Projektorganisation

Projektledere

Annette Kjærsgaard, ergoterapeut, Ph.d., RHN
annette.kjaersgaard@hammel.rm.dk

Line Rørholm Poulsen, Sekretariat for Rammeaftaler,
lpe@viborg.dk og efter den 3. juli 2015 Mette Vest Hansen,
mvha@viborg.dk

Baggrundsgruppe

- Irene Winter, sygeplejerske, Favrskov Kommune
- Kirsten Færgeman, ernæringsfaglig konsulent, Aarhus Kommune
- Omsorgstandplejer (?), Randers Kommune
- Jim Jensen, ergoterapeut, RHN
- Elisabeth Staun, leder af uddannelsescentret, RHN
- Ole Krogh Pedersen, AC-fuldmægtig, RHN

Arbejdsgruppe og undervisere

- Dorthe Bräuner Bjerger, ergoterapeut, Neurocentret, Aarhus Kommune
- Sanne Meng, ergoterapeut, Randers Kommune
- Birthe Tornegård Holm, ergoterapeut, Favrskov Kommune
- Marlene T. Helms, ergoterapeut, Horsens Kommune
- Annette Kjærsgaard, ergoterapeut, RHN

Ekstern underviser i MISA:

- Tina Hansen, Adjunkt, MSc.OT, PhD, Ergoterapeutuddannelsen Institut for Rehabilitering og Ernæring, Det Sundhedsfaglige og Teknologiske Fakultet, Professionshøjskolen Metropol

Styregruppe

- Lene Jensen, sundhedschef, Randers Kommune
- Susanne Hedegaard, trænings- og aktivitetskonsulent, Randers Kommune
- Jakob Sejersdahl Kirkegaard, konstitueret leder af aktivitet og -træning, Favrskov Kommune
- Mette Schrøder, Ledende terapeut, RHN

Håndtering af neurogen dysfagi - i de midtjyske kommuner

Hold:Dysfagi-1

Holdstart:17-08-2015 08:30

Nr.	Stamoplysninger	Ansættelsessted
1	Ane Sparvath Ergoterapeut	Plejeboligerne Søholm Område Århus Vest
2	Anna Ø. Styrbæk Ergoterapeut	Område Christiansbjerg
3	Anne Bro Bovbjerg Ergoterapeut	Favrskov kommune Træningsafdelingen Vest
4	Betina Aakjær Bang Ergoterapeut	Århus Kommune Område Vest Sundhedsenheden Træningsafdelingen
5	Dorte Rübner-Petersen Ergoterapeut	Horsens Kommune Vital Horsens, Langmarksvej Distriktstræning
6	Dorte Sølvsten Ergoterapeut	Vital Horsens Døgnrehabilitering
7	Helle Dahl Harbo Ergoterapeut	Horsens Kommune Vital Horsens Distriktsteam Præsthøjgaarden
8	Henriette Carlsen Ergoterapeut	Århus Kommune Sundheds- og Omsorgshotel Vikærgården Døgnrehabilitering
9	Ingrid Søgaard	Område Christiansbjerg, Århus Lokalcenter Bjerggården
10	Janne Lærke Mortensen Ergoterapeut	Randers kommune Område Vest
11	Kirsten Mikkelsen	Plejeboligerne Bjørnshøj
12	Lone Bjørg Hansen Ergoterapeut	Randers Syd, Træning og aktivitet
13	Louisa Maria Rasmussen Ergoterapeut	Århus Kommune Område Hasle-Åbyhøj Sundhedsenheden, Daggruppen
14	Louise Færch Ergoterapeut	Århus Kommune Nord Sundhedsenheden
15	Louise Jungersen Ergoterapeut	Randers Kommune, Svaleparken Døgngenoptræningen
16	Rikke Damsgaard Juhl Ergoterapeut	Demens- og HjerneCentrum Aarhus Specialplejeboligenheden afdeling 2

17	Rikke Pedersen Ergoterapeut	Randers Kommune Rosenvænget
18	Susanne Flindt Ergoterapeut	Aarhus Kommune Sundhedsenheden Vejlbj-Risskov Sundhedsenheden
19	Trine Gahrn Mathiesen	Træning Vest, Hammel
20	Ziva Møller Ergoterapeut	Område Midtbyen Sundhedsenheden

Håndtering af neurogen dysfagi - i de midtjyske kommuner

Hold:Dysfagi-2

Holdstart: 19-11-2015 08:30

Nr.	Stamoplysninger	Ansættelsessted
1	Anna-Lise Aabjerg Andersen Ergoterapeut	Herning Kommune Genoptræningsenheden Østergade 5 7490 Aulum Tlf: 23293390
2	Anne Stoffer Nielsen Ergoterapeut	SundhedscenterStruer SundhedscenterStruer Ølbyvej 43 7600 Struer Tlf: 23446829
3	Annemette Maagaard Ergoterapeut	Herning Kommune Rehabiliteringscenter Herning Brændgårdvej 20B 7400 Herning Tlf: 9628 4692
4	Annette Præstmark Ergoterapeut	Genoptræningscentret silkeborg kommune Kjellerup Vestergade 23A 8620 Kjellerup Tlf: 89703650/21642191
5	Birgit L Knudsen Trænende ergoterapeut	Holstebro kommune Træning og visitation Thorsvej 65 7500 Holstebro Tlf: 96114377
6	Charlotte Bjerg Jørgensen Ergoterapeut	Rehabiliteringscenter Viborg, Viborg Kommune træningsenheden Klosterhaven 1 8800 Viborg Tlf: 87876661/30913388
7	Helene Forsberg Nissum Ergoterapeut	Viborg Kommune Træningsenheden Blichergården N.F.S. Grundtvigsvej 13 8800 Viborg Tlf: 93597994
8	Helle Stubkjær Jensen Ergoterapeut	Skive Kommune Marienlyst Centret Gnisten Marienlystvej 11 7800 Skive Tlf: 9915 6740
9	Jette Grud	Silkeborg Kommune

Ergoterapeut

Rehabiliteringssektionen
Genoptræningscentret Remstruplund
Gudenåvej 1A
8600 Silkeborg
Tlf: 29109167

10	Karen Qvist Kristensen Ergoterapeut	ikast- brande kommune Rehabiliteringscenteret Thorsvej 69 7500 Holstebro
11	Karin Lavsén Kristensen Ergoterapeut	Egvad Plejehjem Ågade 2 6880 Tarm Tlf: 99743300

12	Laila Visholm Dalsgaard Ergoterapeut, træning	Holstebro Kommune Træning og Sundhedsfremme Træning, Distrikt Vest Thorsvej 65 7500 Holstebro Tlf: 96114463
13	Marianne Udsen Ergoterapeut	Norrdjurs Kommune Posthaven Ambulant træning Posthaven 48 8500 Grenaa Tlf: 89592934
14	Merete Pedersen Ergoterapeut	Lemvig Kommune Alparken døgnrehabilitering Algade 36 7620 Lemvig Tlf: 96631920
15	Mette Knudsen Ergoterapeut	Sundhedscenter Vest i Tarm Træning Kirkegade 3 6880 Tarm Tlf: 20873033
16	Monica Ek Blæhr Ergoterapeut	Skanderborg Kommune Aktivitet & Træning Team GHL Søndergade 29 8464 Galten Tlf: 87948416
17	Pernille Lillemose Ergoterapeut	Skanderborg Kommune Team genoptræning Team genoptræning Kildevej 10 8660 Skanderborg Tlf: 87948682
18	Rikke Damsø Ergoterapeut	Hedensted kommune social omsorg sundhedsfremme, forebyggelse og træning Kirkevej 1A 8723 Løsning Tlf: 21193214
19	Tina Selmer Jensen Ergoterapeut	Rehabiliteringsafdelingen i Tirstrup Rehabiliteringsteam Århusvej 35 8400 Ebeltoft Tlf: 87535738
20	Tove Djernes Nielsen Ergoterapeut	Viborg kommune Træningsenheden Blichergården N.F.S.Grundtvigsvej 13 8800 Viborg Tlf: 87876730

Kære .....

Så nærmer tiden sig for din deltagelse i uddannelsen ”Håndtering af neurogen dysfagi”, som vi afvikler som planlagt den 19.-20. november samt 7. december 2015. Uddannelsen finder sted på Regionshospitalet Hammel Neurocenter, Voldbyvej 15, 8450 Hammel.

Uddannelsen er en del af et projekt ”Håndtering af neurogen dysfagi i kommunerne” og du kommer til at deltage i det andet af to forløb i 2015.

Undervisningen starter torsdag d. 19. november kl. 8.30 og foregår i Multisalen, som du finder ved at gå til venstre straks efter, at du er gået ind ad Neurocentrets hovedindgang, bygning 4. Øvrige praktiske oplysninger vedr. uddannelsen findes på Plan2Learn.

Forberedelse inden start

Du skal læse og udføre følgende:

1. I Annette Kjærsgaards bog ”Ansigt, mund og svælg - Undersøgelse og behandling efter Coombes-konceptet, FADL’s forlag” bedes du læse: Kap. 4 s. 33-42, Kap. 5 s. 43-46, Kap. 7 s. 51-52, Kap. 14 s. 77-91. Desuden skal artikel F.O.T.T.-SAS og Patientombuddets temarapport læses.
2. MISA-manualen skal printes ud – foreløbig manual findes på Plan2Learn i mappen B-Forberedelse inden kurset
  - a. Du bedes læse hele MISA manualen inden kursusdagen (ca. 1-2 timers læsning)
  - b. Du bedes øve dig i at bruge MISAs scorer inden 2. kursusdag. Til det har du forberedelsesmaterialet, der indeholder fire case-beskrivelser og et registreringsskema. Da hver case kun svarer til en af MISAs fire skalaer, så behøver du kun at arbejde i ét registreringsskema (hver case forventes at tage ca. ½ time)
    - i. Case 1 – Giver information til at score skala for ”Siddestilling”
    - ii. Case 2 – Giver information til at score skala for ”Spise- og drikkefærdigheder
    - iii. Case 3 – Giver information til at score skala for ”Indtagelse af væskekonsistenser”
    - iv. Case 4 – Giver information til at score skala for ”Indtagelse af kostkonsistens”
- Arbejd med en case ad gangen og læs den omhyggeligt.
- Scor hvert item indenfor den skala, som casen beskriver.
- Udfyld MISA-registreringsskema. Markér hver score med en ring rundt om. Du kan få hjælp til at tolke observationen via afsnittet ”MISA-score” på side 18 i MISA-manualen.
- Når vi mødes på uddannelsen, så gennemgår vi besvarelsenerne sammen.
3. Du bedes sammen med din leder afklare og besvare arbejdsspørgsmålene, som du finder et skema til på Plan2learn i mappen B-Forberedelse inden kurset.
4. Mellem 2. og 3. dag vil der være en hjemmeopgave svarende til en arbejdsdag. Du bedes inden start tage kontakt til en borger med dysfagi, hvis problemstilling kan anvendes i

hjemmeopgaven. Hjemmeopgaven skal udføres som gruppeopgave. Den borger I vælger i gruppen skal du efterfølgende indhente en samtykkeerklæring fra.

Materiale på Plan2Learn

På Plan2learn finder du en kopi af relevante dokumenter

Spørgsmål m.m.

Vedr. spørgsmål om fagligt indhold kontaktes

Annette Kjærsgaard - mail: annette.kjaersgaard@hammel.rm.dk

Vedr. spørgsmål om praktisk karakter kontaktes

Elisabeth Staun - mail: elisabeth.staun@rm.dk

Vi ser frem til at møde jer alle torsdag den 19. november 2015

Med venlig hilsen

Annette Kjærsgaard
Projektansvarlig

/

Elisabeth Staun
Uddannelsesleder

Arbejdsspørgsmål

• *Hvordan opspores/screenes der for dysfagi i den enkelte kommune? Hvem er ansvarlig for screeningen?*

• *Hvem "opdager" borgere med dysfagi?*

• *Hvordan foregår henvendelsesproceduren i forhold til dysfagi?*

• *Hvilke samarbejdspartnere har I som kommunale ergoterapeuter i forhold til dysfagi?*

• *Hvilken procedure følger kommunen i forhold til dysfagi?*

Håndtering af neurogen dysfagi i de midtjyske kommuner

KURSUSPROGRAM – HOLD 1

1. dag: kl. 8.30 til 15.30

Basalt niveau

Anatomi/fysiologi:

- Ansigt -mund og svælg. Muskler og nerver
- Betydning af normale hoved-/kropsstilling i forhold til at spise/drikke
- Normal synkeproces (workshop)

Dysfagi:

- Definition
- Årsager - diagnoser
- Konsekvenser
- Forskellige niveauer af dysfagi. Screening, kliniske og instrumentelle undersøgelser

Avanceret niveau

- Gennemgang af skemaet "Oplysning om patienten" (skema fra bogen "Ansigt, mund og svælg")
- "Flowchart" til undersøgelse fra bogen "Ansigt, mund og svælg"
- Interview/det første møde og forventningsafstemning med borgeren/pårørende
- Klinisk undersøgelse af en borger der ikke spiser via munden
- Mundhygiejne som behandling."

Håndtering af neurogen dysfagi i de midtjyske kommuner

---

2. dag: kl. 8.30 til 15.30

Kl. 8.30 til 14.00

- Klinisk undersøgelse af borger der spiser via munden "the McGill Ingestion Skills Assessment (MISA)
- Teoretisk og praktisk ved hjælp af analyse af videoer

Kl. 14.00 til 15.30

- Spiseinformation ved hjælp af skema "spiseinformation"
- Hjemmeopgave/casearbejdet introduceres.

Case-arbejdet, som skal foregå mellem 2. og 3. kursusdag

3. dag: kl. 8.30 til 15.30

Kl. 8.30 til 13.00

Udgangspunktet er fremlæggelse af 10 borgere til refleksion i et fællesforum

- 8 min præsentation med mundtlig fremstilling + video (udvalgte klip)
- 12 min til diskussion og forslag til håndtering

Kl. 13.00-15.30

Fremadrettet – hvad gør du når du kommer hjem – tid til egen refleksion til tre gode ideer f.eks.

- Faglige fællesskaber
- Netværker
- Implementering

Skriftlig og mundtlig evaluering

UDDANNELSESPROGRAM, Hold 2

1. dag: kl. 8.30 til 15.30

8.30 – 9.00 Velkomst og præsentation (Annette Kjærsgaard)

9.00 – 9.30 Dysfagi (Annette Kjærsgaard)

- Definition
- Årsager – diagnoser – der er mange diagnoser... MEN her er fokus på neurogen dysfagi
- Konsekvenser – umiddelbare symptomer
- Forskellige niveauer af undersøgelse af dysfagi. Screening, kliniske og instrumentelle undersøgelser

Formål: opnåelse af viden om relevant terminologi og definitioner relateret til funktionsnedsættelse ved synke-spise-drikke. Vigtig at man bliver stærk i det kliniske – daglige håndtering af dysfagi.

9.30 – 10.30 Anatomi/fysiologi - Ansigt - mund og svælg. Muskler og nerver (Annette Kjærsgaard)

Formål: viden omkring kroppens funktioner - orale strukturer + neuroanatomiske – i relation til synke-spise.

10.30 - 10.45 Kaffe

10.45 - 11.30 Normal synkeproces og betydning af normal hoved-/kropsstilling i forhold til at spise/drikke (Annette Kjærsgaard)

Formål: viden om analyse af aktiviteten at synke-spise.

11.30 - 12.00: (Birthe Tornegaard Holm)

- **"Flowchart" til undersøgelse fra bogen "Ansigt, mund og svælg"**
- **Gennemgang af skemaet "Oplysning om patienten" (skema fra bogen "Ansigt, mund og svælg")**
- **Interview/det første møde og forventningsafstemning med borgeren/pårørende**

Formål: viden omkring systematik i relation til klinisk undersøgelse. Kan indsamle data via interview af klient og andre relevante personer samt skriftlige dokumenter (f.eks. patientjournal, genoptræningsplan).

12.00 - 12.30 Frokost

12.30 - 14.00 (Birthe Tornegaard Holm)

- **Udgangstillinger for intervention (undersøgelse/behandling) – teoretisk og praktisk**
- **Klinisk undersøgelse af en borger der ikke spiser via munden – F.O.T.T. - SAS**
(Birthe Tornegaard Holm)

Formål: viden og praksis omkring udgangstillinger og klinisk undersøgelse.

14.00 - 14.15 Kaffe

14.15 - 15.15 (Marlene T. Helms)

- **Når man ikke kan spise – hvorfor sonde? Sondetyper?**
- **Mundhygiejne som behandling – mundhygiejne rutine, afprøve i praksis**

Formålet er basal viden omkring forskellige sonder. Hvornår anvender man hvilket produkter i forbindelse med mundhygiejne. Afprøve struktureret mundhygiejne (terapeutisk tandbørstning).

15.15 - 15.30 Spiseinformation ved hjælp af skema "spiseinformation"

(Sanne Dahl Meng)

2. dag: kl. 8.30 til 15.30

OBS: Vi skal nå meget på dagen, så meget vigtigt at I har jeres cases inden kurset.

8.30 – 10.15

Velkommen og Intro til dagen

MISA Administrering og scoring; Forelæsning og gruppearbejde med udgangspunkt i hjemmearbejde med fire cases

10.15 – 10.30

Kaffe pause

10.30 – 12.00 Hvad observerer vi når vi observerer?

Workshop: Videoobservation 4 x film á 2.41 minutter og diskussion af hvad vi ser

MISA Administrering og scoring:

20 minutter – Video #1_Mand_apoplexi

30 minutter – Diskuter og scor sammen med en makker

12.00 – 12.30

Frokost

12.30 – 14.15 Opsamling på Video #1

30 minutter – Plenum diskussion

MISA Administrering og scoring

30 minutter Video #2_Mand_critical illness

15 minutter scor alene

30 minutter – Plenum diskussion

14.30 til 15.30 Hjemmeopgave introduceres og mulighed for spørgsmål

(Sanne Dahl Meng)

Formål: Introduktion til hjemmeopgaven, som skal foregå mellem 2. og 3. kursusdag. Her arbejder deltagere fra følgende kommuner sammen om én borger med dysfagi, som man har haft kontakt til inden kurset:

- Herning og Ikast/Brande
- Hedensted og Skanderborg
- Norddjurs og Syddjurs
- Ringkøbing/Skjern og Holstebro
- Silkeborg
- Skive, Lemvig og Struer
- Viborg

3. dag: kl. 8.30 til 15.30

8.30 - 12.00 Fremlæggelse af 7 borgere til refleksion i et fælles forum

(Annette Kjærsgaard tovholder og Marlene T. Helms tidsstyrer)

- 8 min præsentation med mundtlig fremstilling + video (udvalgte klip)
- 12 min til diskussion og forslag til intervention

Kaffepauser indlægges som det passer i undervisningen.

12.00 - 12.30 Frokost

12.30 - 15.00 Fremadrettet; hvad gør du når du kommer hjem?

- Tid til egen- og grupperefleksion: gode ideer både i relation til arbejdsspørgsmålene og i din kliniske praksis.
- Skriftlig evaluering

15.00 - 15.30 Mundtlig evaluering med Elisabeth Staun (Uddannelsesleder, Hammel Neurocenter)

Deltagernes mundtlige feedback HOLD 1 Håndtering af dysfagi i de midtjyske kommuner

EVALUERING EFTER 1. DAG, VED DELTAGERNE:

GODT

Vekslede undervisere, engagerede, dygtige.

Især demo af stillinger - virkeligt godt formidlet og mange gode tip

Anatomi og fysiologi godt - men brug for mere tid til det samt bedre kunne se slides - bedre opløsning/størrelse på skærm

God disposition med vekslen mellem teori og praksis

BLIVE BEDRE

Mere om presbyfagia/ældre, geriatriske borgere, KOL - som Dorthe Bräuner havde i Århuskurset

Også eksempler herfra

Niveau - for lavt - mange har megen erfaring og behandler også - uden FOTT kursus. Men har alligevel fået mange tips og tricks med os hjem.

Normal spisning kan sagtens være en hjemmeøvelse med tilhørende spørgsmål inden kurset - brugte for lang tid på normal spisning.

Svært at vide hvad vi må og ikke må - løsning: spørg!

Frustrerende at det stopper med undersøgelse - at vi ikke må behandle!!!

.....

DAG 2 Evaluering

HUSK at skrive at det er 8 timers forberedelse PLUS MISA certificering

DELTAGERNES FEEDBACK

Supergodt!

- Dynamisk og engageret undervisning og underviser. Godt flow og tempo. Skønt at hun kunne lide når vi undrer os.
- Klar og tydelig undervisning
- Hjemmeopgave, følger sig introduceret og involveret fra start
- Hurtigt aktive i undervisningen
- Fået nyt med hjem

- De anvendte eksempler var gode og vi kunne relatere os til det

Gerne lidt flere eksempler fra eget hjem

For lidt tid til MISA – men det vil der nok altid være...

Godt konkret redskab- prøv af og blive god til.

Ønsker at se den fulde pakke (video) mht. konsistenser

Anatomi:

- Vidste Tina hvilke forudsætninger vi havde fra førstedagen mht. anatomi?
- Gode konkrete demonstrationer – konkrete – var på Funktionsniveau

Hold 2 deltagernes mundtlige feedback, efter dag 3

Dejligt konkret kursus

Dejligt med konsistenserne – håndgribeligt

MISA+++

Forslag: Isoleret MISA kursus? (en deltager som havde G/FOTT)

Godt med førstedagen som grundlagsdag

God hjemmeopgave

God læring ved brug af og fremlæggelse af cases

Giver god mening at gå på tværs af kommunerne

Står nu med et godt grundlag – kan nu gå i gang selv.

God førstedag – men det gik stærkt

I brænder for det – og har smittet os

I har god forståelse for den kommunale virkelighed

Gerne en xtra case-scoring på MISA

God mad

Ville være godt med tid på tredjedagen til at svare på spørgsmål til Fott SAS og MISA manualen

MISA: Svært at skelne mellem sikker indtagelse og effektiv

Kursets indhold var større end forventet – vi lagde mere arbejde i det end beskrevet.

Det var en udfordring at finde en borger at teste.

Lokalet på tredjedagen (multisalen) – lyden ikke god og for koldt

På tredjedagen – ønsker formiddagensmaden tidligere.

En deltager blev ikke mæt – var ikke glad for menuen.

Kursus udsagn fra ”egen refleksionen” fra Hold 2 – fremlæggelse i plenum ved hjælp af sedler, hvor hver kursist skulle fremlægge de to bedste ideer, som man ville gå hjem og arbejde for efter kurset

Egne færdigheder

Redskaber

- Lave en MISA værktøjskasse - bruge MISA
- Få mere erfaring med MISA
- Det er vigtigt for mig at få brugt MISA x mange
- Anvende MISA og FOTT-SAS i min praksis - få mere rutine
- Finde ud af, hvordan jeg kan implementere MISA på vores 2 plejeboligerne
- Finde ud af hvordan jeg kan bruge MISA mere
- Lave flere MISA undersøgelser
- Lave systematiske undersøgelser
- Procedure for døgn (FOTT SAS + væske/kons. Skema)
- Videreudvikle screeningsværktøj
- Tydeliggøre hvad jeg kan bruge MISA il (for visitation, kollegaer og hj.plejen)
- Systematisk fremgang med Flowchart, FOTT SAS og MISA undersøgelsen
- Øve mig i at bruge MISA
- Afprøve MISA flere gange
- Afprøve/optage et MISA måltid - Vise til personalet
- Systematisk screening

Personlige

- Stole på mig selv (stole på mine observationer)
- Finde min nye dysfasi-rolle/kompetence
- Opbygge erfaring generelt ift dysfagi
- Øve
- Afklare hvem gør hvad
- Holde mig selv oppe på hvordan henvisninger gribes an. (egne procedure)
- Have aktiviteten spise som udgangspunkt ved Dysfagi
- ”Tage ansvaret for dysfagi-problematikker i min kommune

Ændringer til organisation

- Lønforhandling
- Afklare med leder - hvem gør hvad
- Mine rammer i hverdagen ift dysfasi bl.a. Hvor meget tid
- Kontakt leder for muligheder
- Tydeliggøre arbejdsgange og problemstillinger ift til dysfagi
- Medinddrage leder i dysfagi snak om procedure
- Møde med egen leder ift forventningsafklaring + fremtidig arbejde
- Møde med lederteam - forventningsafstemning / struktur og rammer

Tværfaglige tiltag

- Kontakte leder for information af MISA for ledere og personale
- Formidle om mulighederne med MISA i faglig fællesskab og til samarbejdspartnere
- Klæd både ergo og plejepersonale på (uddannelse af ergo/plejer)

- Undervise mine kollegaer
- Formidle til min gruppe
- Kontakte køkken for mad
- Lave vejledninger til plejepersonalet
- Kort procedure obs dysfagi udleveres (hj. pleje/plejecentre)
- Spot på at udvikle henvendelsesprocedure
- Lave arbejdsgrupper (sparre/ procedure)(internt/eksternt)
- Undervisning af plejepersonale især aftenvagten
- Undervise ergo kollegaer + plejedøgn
- Samarbejde med plejen, diætist og andre tværfaglig
- Samarbejde i ergogruppe om forslag til procedure til dysfagi screening
- Arranger/mødes med de andre ergoterapeuter i kommunen (fælles fodslaw)
- Dysfagi gruppe
- Dysfagi - forum (SSC, mestring, diætist, andre) Fokus på procedure og plejepersonale
- Udarbejde spisevejledninger med konkrete ting/cues til plejepersonalet, så de kan være mere opmærksomme på evt. fejlsynkning hos pt.
- Underviser plejepersonalet i dysfagi
- Vejlede i - og opspore dysfagi på/i plejejr./demens
- Info på teammøde
- Undervise plejen
- Udl. 10 spørgsmål til borger trin 1 inden visitation af madservice. Trin 2 ny visiterede
- Introduktion af 5 -10 spørgsmål til plejepersonalet mht opsporing (alment og enkelt)
- Lave pjece med kontaktoplysninger
- Tale med socu-vejlederne om, at det er vigtigt at eleverne lærer, at være obs på hvilke indikatorer de skal reagere på hos borger med dysfagi
- Ernæringscreening inkl. Dysfagi
- Videregive erfaring/afprøvning af MISA (3 dages kursus) monofagligt/ tværfagligt
- Tværfagligt fokus
- Kvalicare modul med dysfagi
- Visitation + §83 a Funktionsbeskrivelse, spisefunktion, ernæringscreening, procedure, samarbejde Sygepl. og ergo Dysfagi?
- Fr den 1.1.16 påvirke visitationen til at spotte dysfagi - og henvise til ergo/MISA
- Øge samarbejdet med sygeplejerskerne omkring Screening af dysfagi
- Opstarte tværfagligt samarbejde m. diætist, sygepl. og plejepersonale

Deltagerevalueringer Håndtering af neurogen dysfagi i de midtjyske kommuner

Evalueringer Hold 1

Har du uddybbende begrundelser for, hvorfor du har sat dit kryds, som du har:

- For lidt tid til forberedelse af case og for lidt feedback på den efter fremlæggelse (vi var de sidste = knap på tiden). Savnede Tina Hansen ved fremlæggelsen. Lidt forvirring omkring omfanget af hvad og hvor meget man skal kunne
- For lidt tid til kursus. Gerne mere tid til anatomien for at bedre forståelsen for, hvad der driller i spisning. Mere tid til MISA – og gerne opfølgning med Tina H. på 3. dag
- Gerne øve at score MISA mere. Forslag til øvelser
- Udlev. PowerPoint svær at læse – størrelse. Brugt lang tid på forberedelse – mere end de 8 timer. Fik ikke nået at vise alt vi havde forberedt. Inspirerende undervisere – I brænder for dysfagi
- Første dag var lidt blandet. Ikke så meget nyt. Kunne ønske at der var brugt mere tid til anatomien + større billeder i materialet. 2. dag: super god, spændende, brugbart og nyt. 3. dag: kunne være struktureret i tid
- Undervisningen i den normale synkeproces behøver ikke fylde så meget. Så må selve anatomiundervisning gerne fylde mere
- Synes der har været for lidt tid. 3. dag Fremlægning, tid til gode råd + anatomi. PowerPoint meget små. Gode undervisere. Gerne mere praktiske opgaver fx ved us. af mund og svælg
- Super engagerede undervisere. Indhold helt igennem interessant og fagligt. Ærgerligt at være i tidsnød sidst på dagene (kunne måske have sprunget den normale synkefunktion over/eller hurtig gennemgang) den kender vi/eller kunne have læst på den
- Afsæt en ekstra kursusdag til at lave casearbejde
- Det har været godt og brugbart i praksis med MISA. Godt med videocases – dog kunne der godt bruges mere tid på det og lade "hvad gør vi når vi kommer hjem" fylde mindre (evt. gøres skriftligt) i Plan2Learn. Gerne mere om mundhygiejne, mindre om forflytninger
- Hele MISA set-uppet med opgaver, før kurset og mellem 2. og 3. kursusdag. Og at se hinandens fremlæggelser. Masser af materiale til repetition efter kursus
- Undervisningen i anatomi var noget tung
- Relevant indhold, men alt alt for lidt tid. Ærgerligt at ALT blev for presset. Der kunne godt være bedre intro til casearbejdet. Fx sætte os i grp. og planlægge hvordan casen griebes an samtidig med tvivlsspørgsmål kan afklares ca. ½ time til kurset
- Rigtig god og grundig underviser i MISA og godt at få et brugbart redskab i praksis. Første dag kunne godt have underbygget MISA mere, og var for kompakt
- Jeg havde en forventning om, at jeg ville blive undervist i at behandle – altså de ovale strukturer
- Jeg ville gerne have haft noget mere anatomi/fysiologi ang. mund – svælg. Jeg synes også, at vi mangler at få fyldt op på, hvilke tiltag der skal ske efter MISA. At få fortolket resultatet (1. side af MISA)
- Første dag var lidt langtrukket. Kunne have brugt tiden bedre på mere undervisning om MISA. Alt for hurtig gennemgang af opgaverne. Tiden er ofte løbet fra undviserne, så det sidst på dagen blev alt for klemt sammen

Har du andre forslag til kurser:

- God idé med kursus omkring behandling/specifik træning af fx tungen
- Kursus i presbyfagia
- Mere om anatomi, praksis behandling ifht. forskellige problematikker. Håndtering af tuber. Fx træning af hostefunktion, hvad gør vi ved øget tonus i kæben osv.
- En kursusdel nr. 2, hvor vi hører mere om de behandlingsmuligheder vi har. Kunne godt have ønsket en ekstra dag med uddybning af effektiv/sikker indtagelse og "hvad gør vi så fremadrettet?"
- Et lignende tilbud med behandling af dysfagi
- Del 2 med fif, eller en opfølgingsdag, hvor vi har prøvet at arbejde med vores caseopgave

Andre kommentarer i øvrigt:

- I har gjort et godt stykke arbejde. Er glad for at have lært MISA at kende
- Rigtig godt med MISA
- 3. dag: god dag med forskellige problematikker – godt med tidsstyring. Lidt ærgerligt at de sidste grupper ikke fik lang tid
- Godt kursus i god afslappet atmosfære
- Jeg synes ikke at det er nødvendigt med 5 undervisere. Det er i perioder kommet til at handle om noget organisatorisk lokalt. Dag 1 var meget basalt, hvis det er for medarbejder som har deltaget i temadage
- Ang. PowerPoint: mulighed for at printe kun 2 dias pr. side i stedet for 3 dias og linier – mulighed for at læse/se detaljer. Opprioritering af "us. af mund og svælg" skemaet. "når man ikke kan spise via munden". "mundhygiejne". Nedprioritering af æbler og kiks øvelser (evt. hjemmearbejde). Præsentationsrunde – evt. en hurtig seance hvor man rejser sig op hvis man fx: - længde erfaring, arbejdsfelt, arbejder alene/i team, osv. = 10 min. Færre fremlæggelser men lidt mere tid i forum
- Jeg skulle bruge temmelig meget mere tid end de afsatte 8 timer imellem 2. og 3. kursusdag
- Generelt god inddragelse af kursisterne. Bidrag til refleksioner
- PowerPoints/diasshow skal udleveres med færre billeder på hver side
- SUPER forplejning

Hold 1

Score

Spørgsmål	6	5	4	3	2	1
1	20%	30%	45%	0%	0%	0%
2	15%	55%	20%	5%	0%	0%
3	10%	30%	40%	10%	5%	0%
4	10%	55%	25%	0%	0%	0%
5	65%	30%	0%	0%	0%	0%

Evalueringer Hold 2

Har du uddybbende begrundelser for, hvorfor du har sat dit kryds, som du har:

- 2. dag ville jeg hellere have brugt tid på en casescore mere end konsistenser – specielt ifht. effektiv og selektiv indtagelse. Der var træk i undervisningslokalet 3. dag og koldt
- Sad i Multisalen – små koldt. Frokost – ikke mæt - en lang dag
- Spg. 1 – Kunne godt have tænkt mig "kun" et MISA kursus. Var bekendt med det øvrige i forvejen. Spg. 5 – Maden var trist
- Meget lærerigt. Jeg er meget tilfreds
- God afvekslende undervisning med praktiske øvelser. Godt med forberedelse af videocase. Kunne være gået mere i dybden med MISA score og vejledning mere tid
- Det var sent at modtage materialet som skulle være læst inden kurset. Det blev sendt en uge før start. I forhold til "prøvecasen" ville jeg gerne have haft nogle flere eksemplarer, så det var mere selektivt at lave prøven. "noget forvirrende". Super dygtige undervisere, men for lidt tid!
- Vurderingen af helheden får et 4, da jeg syntes at jeg ikke havde det store behov for fremvisning af udgangsstillinger/lejrning, og kliniske undersøgelser. Det havde været nok for mig med en hurtigere gennemgang. Desuden gik info vedr. spiseinformation rigtig rigtig hurtig. Jeg mangler, og gør det stadig, en "behandlingsplan". En person at trække på til dette. Gode undervisere
- For meget "printe arbejde" hjemmefra og for sent tilsendt. Tager lang tid. Indimellem meget hurtig gennemgang. Brugt meget "interessetid", men er også interesseret!
- Synes det ville have været bedre at bruge tiden på MISA frem for at afprøve forskellige konsistenser. Jeg ville have haft mere ud af mere MISA-teori/videocase. Forvirrende med de tilsendte slides + artikler af det kom på forskellige tidspunkter – svært at overskue
- Umiddelbart kunne jeg have ønsket mere fokus på opkvalificering af vores evner til at analysere optaget videomateriale, og lidt mindre fokus på evaluering i fælles form. Desuden mere tid til at dygtiggøre vores forståelse af "effektiv og sikker" spise-drikkefærdigheder. Kurset har været en anelse accelereret. Ønske om 1 x videocase mere på dag 2 til at øve sig i videoanalyse
- Jeg ville gerne have mere undervisning/tid til scoring ift. MISA. Fravælge undervisning i hvordan de forskellige kost konsistenser ser ud (2 kursusdag/eftermiddage). Der er meget forskel på effektiviteten af undervisnings 2. kursusdag og 3. kursusdag. Godt med hjemmeopgaven
- Rigtig god vekslen mellem teori og praksis med øvelser 2 og 2 samt cases og filming af borger
- MISA: Gerne gennemgå mindst 1 case mere på holdet - eller mindst 1 case video og sammen scoring pr. kommune. 1 dag gik lidt hurtig om eftermiddagen. For hurtig gennemgang af materiale
- Undervisning generelt – 5 – mere tid. Går for hurtigt nogle gange. Godt med afveksling i metode/-oplæg, slides, praktik. Vigtigt at der ikke er mindre tid end vi havde. Skal være tid til detaljer
- Super engagerede underviser. 3. dag en lille smule langtrukket, efter "borger" fremlæggelsen. Stor forskel på denne, og de første lidt hektiske dage. Kurset giver stor viden til viderearbejde i kommunen
- 3 kursusdag – 2 halvdel (efter frokost) var noget ensartet. Synes det kredsede for meget omkring det samme. De 2 første dage super gode – godt med anatomien og de cases der var til hjemmeopgave. Super gennemgang af MISA og meget konkret redskab
- Ikke optimalt at sidde i salen. Svært ved at høre hvad folk siger. Lysindfald gør det svært at se fremvisningen. Ellers godt kursus, kunne godt have brugt at gennemgå nogle flere videoer om MISA undersøgelse og FOTT undersøgelse

Har du andre forslag til kurser:

- MISA – alene
- Flere FOTT grundkurser og FOTT advanced
- Opfølgning, opdateringer. Flere FOTT kurser
- Flere FOTT kurser (bliver meget hurtigt flydt)
- Sygdomsindsigt for senhjerneskadede. Krisebearbejdelse for senhjerneskadede

Andre kommentarer i øvrigt:

- Mangler lidt mere konkret/undervisning i behandling – evt. korte erfaringsudveksling

- Pga. "tidspres" havde vi ikke tid til at se alle planlagte videoklip fra MISA undersøgelser ved Tina Hansen
- Det bærer præg af at være skåret ned i undervisningsdagene. Følte mig ikke klar til at lave hjemmeopgaven til certifikatet. Sad hjemme med mange ubesvarede spørgsmål til scoring
- Fin faciliteter. Knap så god mad, det var tørt og kedeligt
- Dejligt med anatomi/fysiologi information, info om Flowchart, videoobservation og casearbejde i MISA samt spiseinformation
- Forslag om at gennemgå cases i den kommende arbejds-videogruppe (frem for sidemanden). Forslag om at stille bordene på række og længere fra væggen. Siddestillingen blev meget præget af badudklippet hoved el. hjerne-venstre drejet
- Formiddagspausen kunne man fint lægge tidligere da mange har kørt langt og frokost allerede er kl. 12
- Måske bar kurset lidt præg af at være blevet skåret ned fra 5 til 3 dage – meget intensivt/få pauser
- Der må gerne være mere undervisning i effektivitet og sikkerhed i MISA! Evt. en enkelt mere videoscoring i forbindelse med MISA. Super godt med teorien første dag! Godt med MISA – som arbejdsredskab
- Synes der var mere hjemmeforberedelse omkring afleveringscase, filme borger end angivet i kursus oplægget
- Meget givtigt kursus. Dejligt at kunne være konkret og brugbart. Tid til refleksion/spørgsmål efter case – hvor der er usikkerhed
- Hjemmearbejdet tager længere tid end skrevet i info materialet

Hold 2

Score

Spørgsmål	6	5	4	3	2	1
1	35%	50%	10%	5%	0%	0%
2	20%	55%	20%	5%	0%	0%
3	40%	35%	25%	0%	0%	0%
4	15%	80%	5%	0%	0%	0%
5	50%	20%	25%	5%	0%	0%

Håndtering af dysfagi

PROGRAM

1. dag: kl. 8.30 til 16.30

8.30 – 9.00 Velkomst og præsentation

9.00 – 9.30 Dysfagi

- Definition
- Årsager – diagnoser – der er mange diagnoser... MEN her er fokus på neurogen dysfagi
- Konsekvenser – umiddelbare symptomer
- Forskellige niveauer af undersøgelse af dysfagi. Screening, kliniske og instrumentelle undersøgelser

Formål: opnåelse af viden om relevant terminologi og definitioner relateret til funktionsnedsættelse ved synke-spise-drikke. Vigtig at man bliver stærk i det kliniske – daglige håndtering af dysfagi.

9.30 – 10.30 Funktionel anatomi og fysiologi relateret til den normale synkeproces

Formål: viden omkring kroppens funktioner - orale strukturer + neuroanatomiske – i relation til synke-spise.

Formål: viden om analyse af aktiviteten at synke-spise.

10.30 - 10.45 Kaffe

10.45 - 12.00

12.00 - 12.30 Frokost

Håndtering af dysfagi

12.30 - 14.30

- **"Flowchart" (revideres til MISA + F.O.T.T.-SAS + omgivelserne + hovedpunkterne fra kurset) – "kursets røde tråd"**
- **Gennemgang af skemaet "Oplysning om patienten" (skema fra bogen "Ansigt, mund og svælg")**
- **Interview/det første møde og forventningsafstemning med borgeren/pårørende**

Formål: viden omkring systematik i relation til klinisk undersøgelse. Kan indsamle data via interview af klient og andre relevante personer samt skriftlige dokumenter (f.eks. patientjournal, genoptræningsplan).

- **Udgangsstillinger for intervention (undersøgelse/behandling) – teoretisk og praktisk (betydning af normal hoved-/kropsstilling i forhold til at spise/drikke)**
- **Klinisk undersøgelse af en borger der ikke spiser via munden – F.O.T.T. - SAS**

Formål: viden og praksis omkring udgangsstillinger og klinisk undersøgelse.

14.30 - 14.45 Kaffe

14.45 - 15.45

- **Når man ikke kan spise – hvorfor sonde? Sondetyper? Ernæring**
- **Mundhygiejne som behandling – mundhygiejne rutine, afprøve i praksis**

Formål: basal viden omkring forskellige sonder. Hvornår anvender man hvilket produkter i forbindelse med mundhygiejne. Afprøve struktureret mundhygiejne (terapeutisk tandbørstning).

15.45 – 16.30

MISA Administrering og scoring; Forelæsning.

Håndtering af dysfagi

---

2. dag: kl. 8.30 til 16.30

8.30 – 10.15

Gruppearbejde med udgangspunkt i hjemmearbejde med fire cases

10.15 – 10.30

Kaffe pause

10.30 – 12.00 Hvad observerer vi når vi observerer?

Workshop: Videoobservation 4 x film á 2.41 minutter og diskussion af hvad vi ser

MISA Administrering og scoring:

20 minutter – Video #1_Mand_apoplexi

30 minutter – Diskuter og scor sammen med en makker

12.00 – 12.30

Frokost

12.30 – 15.45 Opsamling på Video #1

30 minutter – Plenum diskussion

MISA Administrering og scoring

30 minutter Video #2

15 minutter scor alene

30 minutter – Plenum diskussion

14.30 - 14.45

Kaffe

15.45 til 16.30 Spiseinformation ved hjælp af skema "spiseinformation" samt hjemmeopgave introduceres og mulighed for spørgsmål

Håndtering af dysfagi

Formål: Introduktion til hjemmeopgaven, som skal foregå mellem 2. og 3. kursusdag. Her arbejder deltagere fra de deltagende sammen om én borger med dysfagi, som man har haft kontakt til inden kurset

3. dag: kl. 8.30 til 16.30

8.30 - 12.00 Fremlæggelse af 6-7 borgere til refleksion i et fælles forum

- 8 min præsentation med mundtlig fremstilling + video (udvalgte klip)
- 12 min til diskussion og forslag til intervention

Kaffepauser indlægges som det passer i undervisningen.

12.00 - 12.30 Frokost

12.30 – 13.30

Opklarende spørgsmål til flowchart

13.30 - 1.00 Fremadrettet; hvad gør du når du kommer hjem?

- 13.30 – 14.15 Grupperefleksion i forhold til arbejdsspørgsmålene samt fremadrettet
- 14.15 – 14.30 Kaffepause
- 14.30 – 15.15 Gruppefremlæggelse i plenum
- 15.15 – 15.30 Egen refleksion – to bedste ideer fra kurset, som du vil gå hjem og handle på (skrives på to stk. papir)
- 15.30 – 16.00 Fremlæggelse i plenum
- 16.00 – 16.30 Skriftlig og mundtlig evaluering

Flowchart

